

## Křesťanství – základní koncepty

### Úvod 1. Náboženský smysl člověka

Co je *srdce člověka*?

Srdce je místo, kde se soustřeďují *základní touhy*, co člověk má (po dobru, spravedlnosti, pravdě, štěstí). Chce přitom, aby tyto touhy byly naplněny.

Jaká je *souvislost mezi rozumem a srdcem*?

Rozum není jen vědeckým rozumem (experiment). Nejdůležitější je naučit se používat rozum v tom, *co má pro člověka největší hodnotu* (co vzbuzuje u člověka *největší cit*: otázky politiky, citových vztahů a problém osudu, určení, jaký smysl má všechno).

*Náboženský smysl* se projevuje se v otázkách typu: Jaký je nejhlubší smysl života? Z čeho je v podstatě stvořena realita? Pro co opravdu stojí za to, abych žil? Jaký smysl má všechno? Proč existuje bolest, smrt, proč vlastně stojí za to žít? Z čeho a proč je stvořena realita?

Náboženský smysl můžeme definovat jako *schopnost rozumu vyjádřit vlastní podstatu v těch nejzávažších otázkách*.

Člověk si uvědomuje, že *si nemůže dát odpověď sám*. Musí čekat, prosit, žebrot, aby se nějaká odpověď našla. Je-li rozum požadavkem na pochopení existujícího, v životě to není možné, a tak věrnost vlastnímu rozumu nutí člověka *připustit existenci něčeho nepochopitelného*.

Člověk ale nakonec naráží na *hypotézu*, že jedinou možností, jak dosáhnout odpovědi na základní otázky náboženského smyslu, je *zjevení*.

### 1. Křesťanství: základní pojmy křesťanské metafyziky

#### 1. 1 Stvoření

Bůh (tj. absolutno) není identický se světem a ani svět není identická s absolutnem. Svět není nestvořený a věčný. Není božské podstaty.

X *polyteismus*: absolutno znásobuje. *Manicheický dualismus*: připisuje predikáty absolutna dvěma principům: hmota (zlo) a duch (dobro).

X *Křesťanství*: absolutno je jediné, nestvořené (není světem), po celou věčnost šťastné. Vztah absolutna a světa je svobodný = *stvoření*.

Není *idealismem*: nepopírá existenci hmoty. Není *panteismem*: absolutno není materializováno, není přírodou. *Hmota* je podle křesťanství stvořená, tj. materiální svět není ani iluzí ani snem. Absolutno se liší od světa, který je dílem stvoření. Svět je odbožštěn, *desakralizován*.

*Stvoření*: (a) je dílem jednoho jediného Boha, (b) je svobodné (Bůh netvoří z nutnosti), (c) nepředpokládá nestvořenou a věčnou hmotu a (d) není emanací božské podstaty.

Boha lze nazývat *Otcem*: svět je výrazem otcovství, tj. štědrosti, velkorysosti, otcovství a lásky ke stvořeným jsoucňům. Boží láska je před jsoucny, jež stvořila – je to láska konstitutivní. Stvoření je darem, ze štědrosti.

*Fundamentální ontologický optimismus* hebrejského myšlení. Existence je chápána jako dobro, neexistence jako zlo.

X *indická tradice*: mnohost iluzí, vychází z počáteční Jednoty. Spása spočívá v návratu k Jednomu

X *hebrejské myšlení*: mnoho není iluzí, ale výsledkem stvořitelova daru.

Myšlenka *výbornosti* kosmické, hmotné a smyslové existence.

Hebrejská tradice desakralizovala, odbožštila svět.

*Pojetí dějin*: nevratnost, směřování k cíli.

Individuální *duše*: není částí absolutna, protože je stvořená.

## 1. 2 Zjevení

Stvoření je historickým dílem. Zvláštní etapou objevení se *člověka*, tj. bytosti schopné myšlení, reflexe a poznání. Může jí být adresováno Boží slovo = *zjevení* = předání tvůrčí informace nestvořeným Bohem stvořenému člověku. Teologie postavena na: (a) existenci Boha a (b) skutečnosti, že tato bytost promluvila a předala lidstvu informaci prostřednictvím izraelských proroků.

## 1. 3 Vtělení

Je *největším darem* nestvořeného stvořitele. Bůh se *stal člověkem*.

Vstup Mesiáše představuje zlom v historii a rozděluje čas na tři části.

Mesiášem je Kristus.

*Kristologie* = věda o Kristu. Ten nebyl pouze a výhradně člověkem, ale bylo v něm vědění, moudrost, síla a posvátnost, jež byly božské.

*Doketismus* = proudy usilující o vyloučení nebo zmenšení či zeslabení plné *lidskosti* Krista. Jiné proudy považovaly Krista pouze za člověka, význačného proroka a nic víc.

Pohled *církve*: Kristus byl pravý Bůh a pravý člověk. *Kristologické dogma* (tj. tvrzení, které vypovídá o pravdě).

Noétos, Sabellios a Praxeas: Ježíš je *čistě a jednoduše Bůh*. Člověk zcela potlačen. Bůh sám trpěl, Bůh sám se vydal na pospas tragickému dobrodružství vtělení X dle ortodoxie netrpěl Bůh, ale člověk spojený s Bohem. Jinak nejde o vtělení, ale o příchod samotného Boha mezi nás.

*Vtělení jako jednota a spojení*. Vtělení je Bůh, který se sjednocuje s celým a úplným člověkem.

Církev zavrhl i tezi (*Nestorius*), že Ježíš je *pouze a výlučně člověk* spojený s Bohem stejně, jako je s ním spojen mimořádně svatý člověk. Maria tak nebyla bohorodička (*theotokos*) X Maria je Boží matka, od početí je Bůh spojen s touto bytostí, která není pouze nebo výlučně člověkem.

*Eutychés* – po spojení, jímž je vtělení, existuje *pouze jedna přirozenost*.

Vyloučena je tak konkrétní realita člověka X Jednota se naplňuje a uskutečňuje v jednotlivé a konkrétní osobě, jíž je Ježíš. Neexistuje žádné směšování nebo splývání dvou přirozeností. Každá přirozenost činí to, co je jí vlastní.

Tato *hereze* vedla k oslabování, snižování a vylučování člověka uvnitř jednoty. Hereze tak vyvolávají růst dogmatiky.

V Kristu je božství a lidství spojeno bez směšování a splývání, bez jakékoliv modifikace či utrpení z Boží strany. Vtělení je *reálnou jednotou* a uvnitř této jednoty nadále *trvá rozdíl*, odlišnost mezi stvořeným člověkem a nestvořeným Bohem. Cílem stvoření je právě toto spojení.

Teze, že v Kristu *neexistuje lidská vůle* odlišná od vůle Boží X v Ježíši Kristu skutečně existuje lidská vůle odlišná od vůle Boží, lidská svoboda. JK je plně a v celém rozsahu člověkem. Má lidský rozum, vůli i svobodu.

## 1. 4 Vzkříšení

Lidský život nemá dlouhé trvání, a proto lidé vždy toužili po *nesmrtelnosti*. Nesmrtelnost nám může dát jen ten, který je, tj. Bůh. Bůh vzkřísil Ježíše z mrtvých (tělo, v němž se ukazuje, je totéž jako to, co bylo umučeno a ukřižováno. Toto tělo má vlastnosti oslaveného těla: není umístěno v prostoru a čase, ale může se zpřítomnit, kde chce.). V něm můžeme být vzkříšení i my; On je základem našeho vzkříšení.

Člověk usiluje o vše, ale to vše nemůže najít, a proto je bytostí nespokojenou, zklamanou a frustrovanou. Člověka může naplnit jen dokonalá svoboda, tj. *věčný a nekonečný život*.

Odpovědí je *zvěst o vykoupení*: nejužší přátelství a společenství s Bohem.

## 2. Nejsvětější Trojice a církve

### 2. 1 Trojice

Bůh je jeden (tj. jediná substance) ve třech osobách (tj. vztazích). Těmito osobami jsou Bůh-Otec, Ježíš Kristus a Duch svatý. Bůh není osamělý Bůh, ale je sám v sobě dialogem, sebesdělující láskou, společenstvím. Osobu lze myslet jen v *nezištné vztaženosti dávání a přijímání*.

*Bůh-Otec* je stvořitelem.

*Syn Boží, Kristus*, je Bohem, který se sjednotil s člověkem.

*Duch svatý* je duchem Otce i Ježíše, který se milostí předává našemu stvořenému duchu. Tohoto Ducha člověk dostává, protože je stvořenou bytostí, jež je *povolána k účasti* na božském životě. Toho je člověk schopen po přeměně, která jej učiní schopným této účasti. K tomu je člověk povolán *v církvi*. Naše účast na vtělení cílem a smyslem stvoření. Poslední skutečností je láska. Boží jednota je plnost nesobeckého dávání a darování. Osoba nachází plnost v darování vlastního a v přijímání druhého.

### 2. 2 Církev

Církev = *shromáždění věřících*, tj. těch, kteří přijali víru v Ježíše Krista. Věří, že Ježíš byl Syn Boží, který jim přislíbil věčný život. Všichni členové církve usilují o *stejný cíl: věčnou spásu*.

Je zároveň duchovní a časná, božská i lidská. Je též *časnou organizací*, a tak v ní existuje určitá *hierarchie*. Je vedena pastýři, vázanými poslušností k papeži.

Autorita pochází od Boha, ale je vykonávána lidmi. *Hlavou církve je Kristus*, který shromažďuje velké společenství. Je hlavou, pastýřem a církev je *mystickým tělem Kristovým*.

*Jednota lidí se má realizovat v církvi*. Má přinášet radostné poselství do celého světa. Je *misionářská* svou povahou. Zrodila se o letnicích, kdy apoštolové pochopili svůj úkol: jděte do celého světa a hlásejte evangelium.

## 2. 3 První staletí života církve

### 2. 3. 1 Co s křesťany?

Na křesťanství bylo pohlíženo jako na hádanku či hrozbu pro politiku: až apolitické, přilnutí ke Kristu *důležitější než loajalita císaři*. Nové (křesťanské) společenství je *nejvyšší* formou společenství, jakou si lze představit.

### 2. 3. 2 Politika už není to základní

Odmítnutí nároků pozemské politiky přineslo nový typ politiky. Byla to zvláštní politika: *odmítala užítí síly* jako něco, co by mělo *hybat historií* (rozdíl v představě mesiáše od židovství). *Základní jednotkou* již není politika, ale *církev*.

### 2. 3. 3 Rekonfigurace času

Klasické pojetí času bylo *cyklické*. Budoucnost nemůže přinést už nic nového X pro křesťany byla v budoucnu *naděje*. Křesťanský život byl cestou k nebeskému městu. Tváří v tvář tomuto pojetí času se *nároky pozemské politiky* jevily jako něco *keřebkého a nezajímavého* oproti křesťanskému času.

### 2. 3. 3 Rekonfigurace prostoru

K rekonfiguraci světa došlo díky *novému pojetí prostoru*, tj. křesťanského společenství. V době *římského císařství* došlo k *rozvolnění vazeb* mezi občany a Římem X pro křesťany byla naopak *přináležítost něčím živým*. To se odehrávalo díky zcela novému porozumění společenství jako *společenství lásky* s Bohem a bližním. Nová pouta mezi křesťany odhalovala *pohanské svazky* jako *něco daleko slabšího* ve srovnání s těmi křesťanskými.

### 2. 3. 4 Konflikt mezi křesťanstvím a politikou

Všechny tyto skutečnosti byly ze strany politické moci vnímány jako *hrozby (pronásledování křesťanů)*. Křesťané byli ochotni „*dávat to, že je Boží, Bohu, a to, co je císařovo, císaři*“, císař se ovšem nemůže stavět na místo Boha. Takto křesťané *popřeli (vyčerpávající) nároky pozemské politiky*, která si žádá bezvýjimečnou oddanost. Křesťanství nešlo o teokracii, nebyli to revolucionáři či aktivisté. Mluvili zcela jiným jazykem, měli transcendentní

pojetí času a zcela novou vizi participace v Boží obci. Komunitní život křesťanů *odhalil limity politického řádu*: to bylo revoluční!

### 3. Závěrem: k novým výzvám doby

*Politika* tak přestala být *všezahrnujícím celkem*: pozemské politické řády byly jen malou a křehkou částí vesmírného řádu. V tomto období začala být též *degenerace Říma* viditelná. To neznamenal, že by křesťané neuznávali *jiné druhy společenství*, závazky ale směřovali nejvíce *ke společenství lásky*. Nový způsob života křesťanů přinesl *změnu do způsobu uvažování o politickém společenství*. Křesťanství dlouho dobu žilo na *okraji společnosti*. Nová situace nastala, když se císařství pokusilo absorbovat křesťanství a učinit z něj nové *občanské náboženství*.

#### **Povinná literatura:**

Kasper, Walter 1990. *O víře*. Brno: Cesta, 37-50.

Pecknold, C. C. 2010. *Christianity and Politics*. Eugene: Cascade, 16-29.

Tresmontant, Claude 2004. *Otázky naší doby. Filozoficko-teologický slovník*. Brno: Barrister & Principal, 60-75 (církve), 197-206 (christologie), 254-261 (křesťanství).

#### **Doporučená literatura:**

Ayres, Lewis 2006. *Nicaea and Its Legacy: An Approach to Fourth-Century Trinitarian Theology*. Oxford: Oxford University Press; Beinert, Wolfgang 2012. *Malé dějiny křesťanského myšlení*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství; Chadwick, Henry 1993. *The Early Church*. New York: Penguin; Florenskij, Pavel 2003. *Sloup a opora pravdy*. Velehrad: Refugium; Franzen, August 2006. *Malé dějiny církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství; Fröhlich, Roland 2008. *Dva tisíce let dějin církve*. Praha: Vyšehrad.; Giussani, Luigi 2001. *Náboženský smysl*. Praha: Nové město; Hart, David Bentley 2007. *The Story of Christianity*. London: Quercus; Hart, David Bentley 2009. *Atheist Delusions*. New Haven: Yale University Press; Hart, David Bentley 2014. *The Experience of God: Being, Consciousness, Bliss*. New Haven: Yale University Press; Heine, Suzanne, Pawlosky, Peter 2012. *Moderní průvodce křesťanstvím*. Praha: Vyšehrad; Kasper, Walter 2003. *Uvedení do víry*. Svitavy: Trinitas; Lilla, Mark 2007. *The Stillborn God: Religion, Politics, and the Modern West*. New York: Knopf; Novak, Michael 1995. *Vyznání katolika*. Brno: CDK; Pelikan, Jaroslav 1975. *The Christian Tradition: A History of the Development of Doctrine, Vol. 1: The Emergence of the Catholic Tradition (100-600)*. Chicago: University of Chicago Press; Pospíšil, Ctirad Václav 2010. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. Kostelní Vydří, Praha: Karmelitánská nakladatelství, Krystal OP; Rahner, Hugo 1992. *Church and state in early christianity*. San Francisco: Ignatius Press; Ratzinger, Joseph 2007. *Úvod do křesťanství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství; Tresmontant, Claude 1994. *Základní pojmy křesťanské metafyziky*. Praha, Řím: Aula a Křesťanská akademie; Tresmontant, Claude 1997. „Existuje křesťanská filosofie?“ In: *Teodicea neboli otázka zla*. Košice: Knižná dielna Timotej, 27-69; Tresmontant, Claude 2000. *Základy teologie*. Brno: Barrister & Principal; Wilken, Robert Louis 2003. *The Christians as the Romans Saw Them*. New Haven: Yale University Press; Wolin, Sheldon 2006. *Politics and Vision: Continuity and Innovation in Western Political Thought*. Princeton: Princeton University Press.